

Сердешна Оксана

Автор:

Григорій Квітка-Основ'яненко

Сердешна Оксана

Григорій Квітка-Основ'яненко

ШЕДЕВРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ #1

«Сердешна Оксана» Григорія Квітки-Основ'яненка – це сентиментальна повість про тяжку долю дівчини***. Закохана Оксана знівечила своє життя через гарного «копитана», який лише грався з нею, натомість чесний парубок Петро врятував її і запропонував одружитися. Автор підкреслює порядність простих людей, який вміють любити по-справжньому. Найвідомішими творами автора є повісті «Козир-дівка», «Щира любов», п'єси «Сватання на Гончарівці» та «Шельменко-денщик».

Григорій Квітка-Основ'яненко

СЕРДЕШНА ОКСАНА

Любій моїй жінці, Анні Григорівні Квітка.

Нема на світі нічого луччого і богу милішого, як серце матері до своїх діточок! Скільки б їх у неї не було, чи десятком бог благословив, чи тільки одним одно – для неї рівні, жодного любить, усіх рівно пестує, за всяким рівно вбивається. Дев'ять здоровенькі край неї, потішають її, а одно морщиться, кисне, недуже; вже вона за ним вбивається, тужить, вже і боїться, щоб ще дужче не занедужало або щоб, – нехай бог боронить, – щоб ще і не вмерло. Вона їх обмива, обпатрює, обшива, зодяга і ніколи ж то не втомиться, ніколи не поскуча з ними, і усяка робота на діточок їй не важка. Коли з дітей є яке шалівливе, неслухняне, то

батько – як батько – гримне на такого, скубне, щипки дасть, попіб'є; а мати – як мати! Вона почне його уговорювати, пестувати: «Не роби так, синочку, не ходи туди, голубчику! Так негаразд. Ти мені досаджаєш. Я, глядячи на тебе, частісінько плачу та думаю: коли б то він схаменувся, та покинув таке робити, та слухав би батькового вчення, та пожалкував би моїх слізочок, то ще з нього був би чоловік, ще б я діждала на старості радуватися, глядячи на нього».

Нехай же тепер усяк про себе згада, – бо хто не був змолodu шаловливий? – від чого більш жаль візьме? Чи від батькових скубок, або хоч і пужки, чи від матиного голублення? А ще як яка часом заплаче? – так господи милостивий! Усі пакості покинеш, і на вечорниці з місяць не навідаєшся, і зробиш за трьох. Що то мати! Святе діло! Господь милосердний, як є він на небесах, так замість себе дав нам на землі родителів: батько – щоб навчав та до розуму доводив; а щоб чоловік молодий здуру не затужив та не збився з пантелику, так тут мати з такою любов'ю, як є господь милосердний до пас, грішних.

Ось против чого я трошки закинув про материнське серце і душу.

Була удова, Векла Ведмедиха, і що то жінка: на усе село! Розумна, розсудлива, богобоязна і чесного роду. Було, і сам голова частісінько до неї за порадою, і вона такий совіт добрий дасть, що не тільки голова, та і усі старики так не придумують, як вона скаже, і усе гаразд буде по її. Сама ж, було, не ходить до волості і ніколи не розпитує, чого і зачим зібралася громада. їй і нужди мало лі до чого. Прийди ж до неї за порадою об яким хочеш ділі – так так! Вже добре навчить. Тяжко розумна була і заможненька. Була в неї земелька, скотинка, був і вітрячок, та як зосталася удовою, та і пороздавала усе: землю – на скіпщину, вітряк – з мірки, та усе чесним, богобоязним людям, щоб не зобиджали її і щоб у срок зносили, що треба. Скотину попродала і стала собі з копійки жити.

Вже її Охрім вмер, а тут стала ревізія. От після Семена пішла вона до волості, почувши, що громада зібралася. От, увішедши, вона помолилась богу, поклонила голову і усім, як довг велить, і стала казати: «А що, пане голово, і ви, панове громадо, от вже і Семена прийшло, покрови святої швидко діждемося, а десятник до мене ні разу не заходив і не згадував об подушнім:».

– Та'дже твій Охрім вже вмер, – казав голова.

– І состоїть ісключенним із ревізьких казок і з общественних відомостей, – підхопив писар, мотнувши патлами, і покинув писати.

– Та знаю, що вмер, – казала Векла, – і стоїть заключенним у відомості, як пан писар по-письменному каже. Та я таки усе хочу за мого Охріма платити, аж поки жива буду. Спасибі богу, мені е з чого зносити, і буде веселіш, що я за душу Охріма, нехай царствує, буду платити, та й сама буду бодритися, що і я мов чоловік на світі, туди ж, за добрими людьми, зношу цареві і свою копійчину на військо, що нас оберіга. Та й з общественного не виписуйте, нехай і я буду зносити – почому там з душі.

– Та як можна, – казав голова, – щоб женська душа та платила податі?

– Казусное діло! – обізвавсь-таки писар, штрикаючи себе пальцем у лоб. – Не іміється приміру. Треба-падобно спросити у господина ісправника розрішення.

– Та нічогісінько сього не треба, – сказала удова. – Ти таки, пане писарю, і не розрішайся, і не казися, а ось Що, панове громадо, зробіть: випишіть лишень якого каліку, або бідного сироту, а з мене справляйте. Нехай-таки я недаром житиму на світі!

– Хіба так, хіба так! – загула громада, і зробили по-Веклиному, і пішла по селу слава, що Векла стоїть у ревізії і подушне платить. «Так і треба, – Векла, було, ув одвіт каже, – лучче ж мені від достатку платити, чим з сироти та з бідності потребувати. Адже ж і я у царя нашого чоловік; зможу за людьми зносити! Дочку віддам, принь-мит буде, за двох буду платити».

Вже туж-туж Векла дожидала зятя. От-от після зачатія, у пилипівку, почнуть старости швендяти до неї, бо вже її дочка Оксана, як діждемо різдвяних м'ясниць, то буде їй шістнадцятий год. А що то за дівка була! Білявенька, моторненька, швидка, прудка, на річах бойка, проти усякого звичайненька. Де вона, там з неї і регіт, і сміх, і іграшки, і вигадки. Як то в матері не було ніякого хазяйства, а усе жили з копійки, то Оксані нічого і робити було. Чи вчинила хлібця, чи спекла – мерщій до подруг: там її ждуть-дожидають, як об весні ластівки, бо як защебече, як забалаянтрасить, так усім весело, хоч цілий день слухав би її, а вже розсмішити – так подавай! Коли б мертвий чув, як вона баляси точить, то і той би розреготався, не то вже живий, що так і лягають від сміху, де вона у бесіді. На вулиці, на вечорницях, у колядці наша Оксана перед веде; без

неї не знали б, що і робити.

Мати, було, почне її зопиняти: «Сиди, доню, дома; чого-таки бігаєш? Чом не робиш? Озьми лишень або пряди, або ший: нічого не вмієш».

Кинеться, було, до матері на шию, обніма її, цілує, примовляти стане: «Матусенько, ріднесенька, рибочко, голубочко, перепілочко! Не зопиняй же мене. Я ж собі ще молода; нехай же я погуляю, як та птичка па волі під небесами літає. Буду згадувати своє дівування, що я в тебе, як рибонька у річечці, гуляла, куди хотіла, туди плавала, та тебе дяковала, що ти в мене матусенька жаліслива, добра, пестувала мене. От вже як піду заміж, надіну очіпок, тогді вже нікуди гуляти, тогді вже зопинюся, тогді вже приньмусь робити; рук не покладатиму: і мужика, і діточок буду обшивати, і тебе, мамочко, що ти в мене була така добра, жаловала мене, пускала усюди гуляти».

– Коли то ще буде! – стане стара казати. – Звикла бігати та гуляти, так хто тебе присадить за роботу? Та чи вмієш що робити? Нитки не виведеш...

– І вже сього, мамо, не кажи. Я, дивлячися, як ти робиш, усього навчилася. Ке лишень гребінь сюди, – зараз вихопила у матері гребінь і почала прясти – аж хурчить веретено, а вона нитку виводить, тонку та довгу, а тут пісеньки-весняночки співа. Стара дивиться та дивується.

– А що, мамо, не вмію, скажеш, прясти? – та покине гребінь, та за рушник, що мати вишива їй же на придане, і почне такі ж квітки ставити, як і мати, і заведе весільних пісеньок. То мати аж сплесне руками, і рада б то, що таке добро росте, і весело б то їй з нею, і жалкує її зоставити біля себе, щоб не сумувала, і боїться її пускати, щоб часом... дівча молоде, щоб не загубила слави... Далі, скрізь зуби, ще тільки наміряться казати: «Та йди ж, йди...» – вже та й схопилась, вже і на шиї у матері, вже і вицілувала, вже і побігла... і дверей не зачинила... вже тільки чути – по вулиці йде і виспіває...

Нехай же коли мати хоч трохи зморщиться, що або недужа чим, або що таке, вже Оксани з хати і не виженеш, вже усе забула, і вже хоч у дружки сама перша приятелька кликатиме – не піде нізащо. Вже від матері ні на п'ядь; усе їй у вічі дивитиметься, усе питатиме: «Що в вас, мамо, болить? Чого ви бажаєте? Чи не покликати знахурки? Чи не розсердила я вас чим, та се ви не кажете, та стогнете, та жалкуєте на мене». Там уже як пристане, та й відведе від матері

усяку журбу, усяку тугу, та хоч би й справді недужа була, то Оксана її розважить, розговорить, і лихо забуде.

А хоч би яка весела була, та побачить старця, каліку чи погорілого, вже вона усе покине – зараз до нього, розпитує, розпрошує, озьме за руку, поведе до себе, нагодує, обділить чим бог послав, на дорогу дасть і випроводить за село; тільки і видно її, як вона коло бідності в'ється та знай слізеньки утира. Обділила, випроводила, слізеньки втерла, біжить... вже вп'ять у бесіди, вже і верховодить вп'ять, як була.

Отее ж тільки що весна настає і сонечко позлизує сніг де з яких горбиків на піску, вже Оксана і зібрала свою команду: шатнулась-мотнулась з кінця в кінець, веде низку дівчат і приговорює: «Та чого ви будете сидіти по хатах? Бог дає весну, сонечко пригріває, вітерець тепленький, годі вам по запічкам тулитися. Не обридла вам зима? Не докучило киснути у хаті? Будете старі, тогді ще належитеся по печам, нагрімаєтесь з мужиками, налаєтесь з дітворою. А чим будете згадувати свої молодії літа? А бодай вам весело було! (Се вже в неї усім і завжди така лайка була). Ануте лишень, побілимо!., а берітеся у хрещика, у ворона, поведем кривого танця, хоровада, кострубонька, у жони». Зараз і попаровала усіх. Уже усі дівчата гарні, усі прибрані, усі повиряджувані... та ба! її знати від усіх. Така баєва юпка з рукавами, така і плахотка, і запасочка, і коси так убрані, і, бачиться, й рушником так же підперезана, і усе, усе так і в неї, як на усіх дівчатах... еге! та щось усе не так. Усе на ній так штепненько, чепурненько, общипано, так усім дівкам краса, тільки б на неї одну і дивився.

Тільки почують дівчачий гомін на вулиці, то й повзуть з хат і діди, і баби, і жінки, і молодіці повибігають, та Що то – і дітвора уся висипле з хат, і усі кажуть: «А ходім лишень на вдвір'я, вже Оксана розгулялася». І посідають уздовж по вулиці на завалинах, на колодках і, де можна, попід тинами. А парубоцтво ж, вирядившись по-своєму, шапки набакир, люльки позатягують, та купами ходять кругом дівчат, та аж облизуються, дивлячись на Оксану. І вони, і увесь народ, що по вулиці дивиться, одну її бачать, на одну дивляться, про одну Оксану говорять...

От і попарувались дівчата у хрещика; от і гроби стали... та й чкурнули... фіть-фіть! Не родився той чоловік, хто б Оксану піймав! Хто б гробами не став, хоч би з парубків, хто прудко біга, – і не кажи, щоб її уловити! Хто її зна! Усі бігають – то під ними аж земля стугонить, засапаються, задихаються, спотикаються, інша сторчака дасть такого, що... тільки друга біжить швидче закривати її... Побіжить

же Оксана, так наудивовижу! Біжить, неначе муха летить, до землі не доторкається, тільки знай ніжками дрібноенько перебира, а рученьками не мота, а тільки буцім і протягне, щоб то піддатися, та тільки що підпустить до себе близенько... дриб-дриб-дриб... вже тільки й бачив. Сама ж то не зігнеться, не згорбиться – як струночка!

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купить: https://tellnovel.com/kv-tka-osnov-yanenko_grigor-y/serdeshna-oksana

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)